

ÖTÜKEN

300
TÜRKMEN
EFSANESİ

Prof. Dr. Alimcan İnyet
Dr. Didar Annaberdiyev

YAYIN NU: 1409
KÜLTÜR SERİSİ: 822

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI: 16267

ISBN: 978-605-155-813-4

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®

İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: [0212] 251 03 50 • [0212] 293 88 71 - Faks: [0212] 251 00 12

Editör: Göktürk Ömer Çakır

Kapak Tasarımı: Ceyhun Durmaz

Dizgi-Tertip: Ötüken

Kapak Baskısı: Karakış Basım

Baskı: İmak Ofset Basım Yayın San. ve Tic. Ltd. Şti.
Sertifika Numarası: 12531 Tel: [0212] 444 62 18

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir.
Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

PROF. DR. ALİMCAN İNAYET 14 Kasım 1962'de Doğu Türkistan Uygur Özerk Bölgesi'nin Turfan ilçesi Çatkal köyünde doğdu. İlk, orta ve lise eğitimini aynı köyde tamamladıktan sonra, 1980 yılında Merkezi Milletler Üniversitesi Azınlıklar Dil ve Edebiyatı Fakültesi Uygur Dili ve Edebiyatı Bölümüne kaydoldu ve buradan 1984 yılında mezun oldu. 1984-1989 yılları arasında Pekin'de bulunan Milletler Neşriyatı'nda çevirmen ve redaktör olarak görev yaptı. 1990 yılında Türkiye'ye geldi. 1990-1992 yılları arasında Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Türk Halk Bilimi (Folklor) Anabilim Dalında yüksek lisans, 1992-1995 yılları arasında doktora yaptı. 1994 yılında Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına geçti. 1994-1995 yılları arasında Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsünde araştırma görevlisi, 1996-2001 yılları arasında yardımcı doçent, 2002-2007 yılları arasında doçent olarak çalıştı. 2005-2006 öğretim yılında Tayvan Ulusal Chengchi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde misafir öğretim üyesi olarak bulundu. Ekim 2007'den beri Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsünde Prof. Dr. olarak görev yapmaktadır.

DİDAR ANNABERDİYEV 1981 yılında Aşkabat'ta doğdu. İlk ve orta öğrenimini Aşkabat'ta tamamladı. 1998-2003 yıllarında Ege Üniversitesi Psikoloji Bölümünde lisans, 2003-2006 yıllarında Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Bölümünde tezli yüksek lisans öğrenimini tamamladı. 2006-2012 yıllarında Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü Türk Halk Bilimi Anabilim Dalında doktora derecesini elde etti. 2004-2012 yılları aralığında Ege Üniversitesi Eğitim Fakültesi ve Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsünde araştırma görevlisi olarak görev yaptı. 2017-2019 yıllarında ise Türkmenistan İlimler Akademisi Mahtumkulu Adındaki Dil, Edebiyat ve Millî Elyazmaları Enstitüsünde uzman araştırmacı olarak çalıştı. Bu süre zarfında Türkmen efsaneleri üzerinde derinlemesine bilimsel çalışmalar yaptı. Günümüzde Türkmen halk bilimi, atasözleri ve efsanelerinin psikolojik açıklamaları üzerinde yayımlanmış çok sayıda bilimsel çalışması mevcuttur.

İÇİNDEKİLER

Önsöz	17
Efsaneler	19

300 TÜRKMEN EFSANESİ

1. Âdem Ata ve Havva Ana Hakkında Rivayet	31
2. Kabil ile Habil.....	41
3. İncir Ağacı	45
4. Nuh Peygamber Hakkında Rivayet.....	47
5. Gızgır Rivayeti.....	57
6. Tanrı'nın Günü Darıdan Fazla	58
7. Dut	59
8. Acıdan Korkmayın... ..	60
9. Nemrut Hakkında Rivayet.....	62
10. Şetdat Hakkında Efsane	67
11. Omar Dede'nin Ölümü	69
12. Yeni Gün (1).....	71
13. Yeni Gün (2).....	72
14. Adı Simelek Olsun	73
15. Hazarasp.....	75
16. Bağda Balayman, Suda Süleyman	77
17. Süleyman ve Hüdhüd	79
18. İyilik Karşılıksız Kalmaz.....	80
19. Gökyüzü Atları Hakkında Bir Efsane.....	82
20. Harezmlilerin Ortaya Çıkışı Hakkında Efsane (1)	83
21. Harezmlilerin Ortaya Çıkışı Hakkında Efsane (2)	84
22. Burkut Dede	85
23. Gök Gürlemesi	86
24. Boş Laf Değil, Gönülden	87
25. Burkut'un Üstünlüğü	89
26. Hazreti Hızır Hakkında Efsane.....	90
27. Hızır Ata'nın Dirilik Suyunu İçişİ.....	91
28. Sinirli Çiftçi	92
29. Gürgen Halkının Ortaya Çıkışı Hakkında Efsane.....	94
30. Büyük İskender Hakkında Efsane.....	96
31. Büyük İskender ve Dara	97
32. Türkmen'in Ashı Hakkında Efsane	99
33. Söz ile Ele Geçirilen Yurt.....	100
34. Dutar'ın Ortaya Çıkışı Hakkında Efsane (1).....	102
35. Dutar'ın Ortaya Çıkışı Hakkında Efsane (2).....	103
36. Nar Ağacı Ezgisi	104
37. Döldül'ün Dinlediği Ezgi	105
38. Döldül'ün Atladığı Yer	106
39. Gözün Doysun Hadsiz.....	107

40. Kaval'ın Ortaya Çıkışı Hakkında Efsane	108
41. Dilli Kaval'ın Ortaya Çıkışı Hakkında Efsane	110
42. Türkü.....	111
43. Bâhr-i Zen.....	113
44. Zemm Kalesi Hakkında Bir Rivayet	114
45. Şehr-i Hanka.....	116
46. Kıtmır	117
47. Uzhan – Oğuzhan.....	119
48. Oğuz Han'ın Vasiyeti.....	121
49. Salır Kazan Hakkında Efsane.....	123
50. İncitilen Nesilsiz.....	126
51. Salır Kazan'ın Evinin Yağmalanması	129
52. Salır Kazan ve Oğulları Hakkında Bir Rivayet (1).....	131
53. Salır Kazan ve Oğulları Hakkında Bir Rivayet (2).....	132
54. Deli.....	135
55. Tekgöz	137
56. Törelî Bey	140
57. Bamsım Birek	143
58. Salır	146
59. Korkut'un Kabri Kazılı	148
60. TekeMuhammed	150
61. Salır Kazan ve İtemcek Hikâyesi	152
62. Salırların Salır Kazan Adını Aldıkları Vakit	155
63. İğdir Han	156
64. Köroğlu'nun Doğumu	158
65. Köroğlu'nun Atı.....	160
66. Köroğlu'nun Meyhanesi	162
67. Dandanakan Zaferi	164
68. Mane Dede Hakkında Efsane	165
69. Mane Dede ile İbni Sina'nın Karşılaşması.....	166
70. Malazgirt Zaferi.....	167
71. Sultan Alp Arslan'ın Kibirliliği.....	170
72. Sultan Melikşah'ın Adaleti	172
73. Adil Davrandım	173
74. Sultan Sencer ve Dürebe Hanım	175
75. Alan da Pişman, Almayan da.....	178
76. Sultan, Ne Yatıyorsun?	179
77. Peykan ile Gönderilen Şiirler.....	180
78. Herkesin Kendi Ölçüsü	182
79. Sultan Sencer Türbesi'nin Yapılışı.....	185
80. Sultan Sencer Türbesi Hakkında Bir Rivayet	187
81. Lanet Taşları	189
82. Enveri'nin Şairliğe Başlaması	191
83. Şair Enveri'nin Kehaneti.....	193
84. Şair Hırsız.....	194
85. Ulu Kışman Hakkında Efsane	195

86. Törebeğ Hanım Türbesi Hakkında Efsane	198
87. Genç Ahmed ve Hükümdar Yesevi	200
88. Arslan Baba ve Genç Ahmed	202
89. Keramet Olgunluğu	203
90. Necmettin Kübra Hakkında Efsane (1)	205
91. Cemilcan	208
92. Kübra'nın Gölü	211
93. Necmettin Kübra Hakkında Efsane (2)	214
94. Necmettin Kübra Hakkında Efsane (3)	215
95. Necmettin Kübra'nın Köpeği	216
96. Ezizcan Hakkında Efsane	217
97. İbn Hacib Hakkında Efsane (1)	218
98. İbn Hacib Hakkında Bir Efsane (2)	220
99. Sahı Sağdı Vakgas	221
100. Şahname Eserinin Ortaya Çıkışı Hakkında Efsane	223
101. Ayaz Han	225
102. Adil Hükümdar Novşirvan	228
103. Süleyman- Adaletli Şah	230
104. Sultan Hüpbî	232
105. Şahlar Yapamaz	234
106. Hatam Tay'ın Cömertliği	235
107. Şıbla	236
108. Parav Bibi	238
109. Eski Nusay Kalesi'nin Ele Geçirilişi	239
110. Yeni Nusay Kalesi'nin Ele Geçirilişi	240
111. Abdilla Han Kalesi	241
112. Abivert Kalesi	243
113. Adil Kutluğ Minaresi	244
114. Aktepe	245
115. Akkale	247
116. Alamberdar Türbesi	249
117. Amul	250
118. Amul Şehri	252
119. Anev	254
120. Anev Mescidi	255
121. Arman Kale	257
122. Aşkabat (1)	258
123. Aşkabat (2)	260
124. Âşıklar Kalesi	262
125. Atgırlan	263
126. Ayaz Kale	265
127. Aynabat	269
128. Babacan Türbesi	270
129. Bedirkent Kalesi	272
130. Beşir Kale	273
131. Boldumsaz	275

132. Ciğerbent Kalesi	276
133. Çilkeman Kalesi.....	278
134. Dargan Kalesi Hakkında Bir Rivayet	279
135. Dayahatun Kervansarayı.....	280
136. Dehistan'ın Son Kaderi	282
137. Devkesen	283
138. Durun	286
139. Erk Kale.....	287
140. Erk Tepe.....	289
141. Galaymor	290
142. Güldursun Kalesi'nin Terk Edilişi	292
143. Gürgeç	294
144. Hazarektepe.....	296
145. Hazreti Bilal Dede Türbesi Hakkında Bir Rivayet	297
146. Hoca İdat Kalesi (1)	298
147. Hoca İdat Kalesi (2)	299
148. Hırov Kale.....	301
149. Fahreddin Er Razi Türbesi	303
150. İzmikşir Kalesi.....	305
151. İskender Kale.....	307
152. Karasenner Kalesi.....	308
153. Kırk Molla Tepesi	311
154. Kırk Kız Ata.....	312
155. Kırk Kız Kale	313
156. Kız Kale Hakkında Efsane	314
157. Kız Kale ve Oğlan Kale.....	315
158. Kız Kale, Yiğit Kale.....	317
159. Kızlar Kalesi	319
160. Kızlar Köşkü, Yiğitler Köşkü	321
161. Kızılca Kale.....	322
162. Köhneürgeç	324
163. Kutluğ Timur Minaresi Hakkında Rivayet.....	327
164. Mağtım Kale	328
165. Maru Şahu Cihan.....	329
166. Maşat-Misserian	332
167. Nusay	334
168. Sandıklı Evliya	338
169. Sayat	339
170. Serahs Kalesi	340
171. Sultanyaz Bey'in Kalesi	341
172. Şah Senem Kalesi	343
173. Şirin Ferhat Kalesi.....	347
174. Şehr-i Bostan, Garağan, Durun	349
175. Şehr-i Haybar Kalesi.....	351
176. Şehr-i İslam ve Şehr-i Haybar Kaleleri.....	352
177. Şıhalav Türbesi (1).....	353

178. Şihalav Türbesi (2)	354
179. Şerif Dede Türbesi.....	355
180. Toğalak Tepe	356
181. Törebeğ Hanım'ın Kalesi.....	358
182. Tumarlı'nın Kalesi	361
183. Turan	365
184. Turan'ın Kadın Padişahının Feraseti.....	368
185. Türkmen Kale.....	370
186. Usta Kuş'un Minaresi.....	371
187. Üçkersen.....	374
188. Ürgenç.....	375
189. Ürgenç Minaresi Hakkında Bir Rivayet.....	377
190. Ürgenç Düşüyor	378
191. Vezir Kale	380
192. Yartı Kale	382
193. Yılanlı.....	384
194. Yuvan Kale.....	388
195. Zamaşar Kalesi.....	389
196. Mazlum Han ve Silu	390
197. Kutlusakar	392
198. Kara Balkan Hakkında Bir Rivayet	394
199. Keymir Han	396
200. Keymir Serdar'ın Keskin Zekası	397
201. Keymir Han ve Nadir Şah Karşılaşması.....	398
202. Keymir Han ve Nadir Şah.....	399
203. Nadir Şah Hikâyesi.....	401
204. Birlik Olana Tanrı Bir.....	402
205. Şükür Bahşı Hakkında Rivayet.....	403
206. Amangeldi Gönübek Hakkında Bir Rivayet.....	405
207. Pövrize.....	406
208. Arçman Hakkında Rivayet.....	408
209. Geçme Namert Köprüsünden, Bırak Götürsün Sel Seni	409
210. Zühre-Tahir'in Köşkü	411
211. Merdin Gözyaşı	412
212. Memleket Özlemi	415
213. Şıhı Şeker Gence Veli.....	417
214. Han'ın Arkı Hanyap	419
215. Göklen Medrese	421
216. Karadelinin Yandımı.....	422
217. Harmançık.....	424
218. Diyarbekir'in Rivayeti	425
219. Üstat Saygısı.....	427
220. Hacıgolak.....	429
221. Kövata.....	432
222. Piryar Veli'nin Türbesi Hakkında Rivayet	434
223. Mahmud Pehlivan.....	435

224. Astanababa Türbesi'ne İlişkin Efsane	438
225. İdris Baba'nın Doğumu	439
226. Gerkezgâbe	441
227. Lokman'ın Hekim Oluşu.....	443
228. En Güçlü İlim Büyüymüş	445
229. Cihannâme Kitabı.....	448
230. Sen Tabip Misin Cellat Mısın?	452
231. Aşk Derdine Düşen Şehzade	454
232. Çok Derdin Dermanı	457
233. Kırkıncı Güğüm	458
234. Dört Akıllı	459
235. Mıralı'nın Bulunması	461
236. İki Kızın Bulunuşu	463
237. Kavundan İkrâm	465
238. Mıralı'nın Vezir Olması	468
239. Mıralı Şir'e "Nevayı" Lakabının Verilmesi	469
240. Yorganına Göre Ayak Uzat	471
241. Gül ile Kara At Öldüğünde.....	472
242. Uzaktaki Ateş İnsanı Isıtırsa, Çaydanlığı da Kaynatır	474
243. Pulhatun	476
244. Hürriyetsiz Şah Olacağına, Hürriyetli Geda Ol	478
245. Mıralı Şir'in Vasiyeti	480
246. Yemek Duası Misafirden	481
247. Sırlı Heybe	483
248. Cihanda Neler Görüner.....	485
249. Karacaoğlan Hakkında Efsane	486
250. Adı Garrı Molla Olsun.....	487
251. Değeri Bilinmeyecek.....	489
252. Ben Hacıya Kavuştum	490
253. Mahtumkulu-Halkın Kulu	491
254. Sen Babanı Geçmişsin	492
255. Seni Yenebilecek Yoktur	494
256. Kitabımı Halk Okur.....	495
257. Her Ne Kalsa Âdet Kalsın.....	497
258. Bizi Rüsva Eder	499
259. Kuşu Konunca Yakala	500
260. Saltık	501
261. Münasip Talebeler	503
262. Şairler Meclisi.....	504
263. Zülfün.....	505
264. Kemine ve Oğlancık.....	506
265. Güzelim (1)	507
266. Geldiğinde Vardır	509
267. Şair Kâtibi'nin Ömrünün Son Günleri	511
268. Mataci'nin Hanımına Bahsettiği Şiiri	513
269. Dutarın Adı Söylense	514

270. Çare Olmayacak	515
271. Güzelim (2)	516
272. İlk Tanışma	517
273. Seydi ve Hatice	518
274. Aşk Güzellik İstemez.....	520
275. Etmiştir	521
276. Kırmızı Kaftanın Ortaya Çıkışı.....	523
277. Bayhatun	525
278. Hemayun	528
279. Asman Ak.....	529
280. Buğday ile Mısır.....	530
281. Karpuz	531
282. Kavun Hakkında Rivayet	534
283. Vaharman	536
284. Kırlangıç ve Sivrisinek.....	537
285. İki At Yok.....	538
286. Yıl Paylaşımı Davası	539
287. Kelebek	540
288. Saksâğan.....	541
289. Hüdühüd	542
290. Baykuş (1)	543
291. Baykuş (2)	544
292. Kaplumbağa.....	545
293. Ömrüzaya Yıldızı.....	547
294. Akmaya'nın Yolu (Samanyolu).....	548
295. Kervan Kıran	550
296. Ülker'in Kızı ve Yedigen.....	552
297. İkiz Oğlağı Olan Ak Keçi	554
298. Tuz	556
299. Mumya.....	557
300. Tandır	558

Bu kitabı kıymetli hocamız
Prof. Dr. Fikret Türkmen'e ithaf ediyoruz

